

Մեծապատիւ Կաթողիկոս Կոնստանդնուպոլսեաց
 Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ Եւ
 Եւ Ռոմի Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ
 Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ
 Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ
 Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ
 Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ
 Եւ Եւրոպայի Եւ Ասիայի Եւ Արեւելոյ

Կ Ր Ո Ն Ը Բ Ը Ն Ը Ս Ի Բ Ը Կ Ը Ն

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱԲԱՐԵԱՆ

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԵԻՈՐ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

1. Աստուածածնի վերափոխման Տօնին առթիւ ներկայացուածը հակիրճ խորհրդածութիւն մըն է Հայ Եկեղեցւոյ մարիամական փորձառութիւնը նիւթին շուրջ: Տրուած ըլլալով, որ նիւթը յատուկ չէ միայն Հայ Եկեղեցիին, ստիպուած ենք ընդհանրացումներու մէջ մտնելու, այնտեղէն բերելով ինչ որ յատուկ է Հայ Եկեղեցւոյ:

Մարիամաբանական մտածողութեան զարգացումը, Ս. Կոյսին ընծայուած երկրպագութիւնն ու մեծարանքը դարերու ընթացքին նպաստած են միշտ եկեղեցւոյ մարիամական դիմագիծը աւելի բացայայտ դարձնելու: Պէտք չէ մոռնալ, որ եկեղեցական փորձառութեան եւ հաւատին հիմքը միշտ Քրիստոսն է: Ս. Կոյսի եւ Քրիստոսի փոխ-յարաբերութեան մէջ Տիրամօր խոնարհ ոգին, հնազանդ վերաբերմունքը հանդէպ Յիսուսին, անոր ամբողջական տրամադրութիւնը հետեւելու իր գաւկից առաքելութեան եւ պատրաստակամութիւնը՝ աշակերտելու, կը փաստեն այն, որ Ս. Կոյսը ունեցած է յատուկ նուիրածութիւն, որուն համար Յիսուս իր Մօրը վերապահած է բացառիկ դեր մը փրկչական հոգատարութեան մէջ: Քրիստոնեաները Մարիամը պատուած են, եւ միշտ ալ կը մեծարեն ու կը պատուեն, ճախ անոր համար, որ մայրն է Քրիստոսի, երկրորդ՝ գիտակից են անոր վերապահուած առանձնաշնորհեալ հանգամանքին փրկչական հոգատարութեան ձիրքն ենք: Անոր որոշակի ուղղութիւնը դէպի Քրիստոս, քրիստոնեաներու մօտ ուժեղացուցած է յարաբերութեան, հագեւոր յարաբերութեան, բարեխօսական եղանակը, այս պարագային անշուշտ իգական ներբերանգով, որ բաղցրութիւն մը յառաջացուցած է անոնց կրօնական զգացողութեան մէջ: Աղօթքներու պահուն Մարիամին ուղղուած խնդրանքներէն յայտնի է, թէ քրիստոնեաները անոր մէջ մասնաւոր կերպով ողջունած են բարեխօսողը: Կարելի է ըսել սուրբերուն մէջ գլխաւորը զոր կը բարեխօսէ Աստուծոյ Միածին Որդիին հով, անշուշտ Քրիստոս ըլլալով միշտ գերագոյն Միջնորդը մարդոց եւ Աստուծոյ միջեւ:

Այսպէս, եկեղեցիին մարիամական խորքը, բրիստոնեայ ժողովուրդի փորձառութեան մէջ անուրանալի տեղ մը կը գրաւէ: Բազմաթիւ օրինակներ ցոյց կուտան թէ ո՛րքան մեծ տեղ ունի Մարիամը հաւատացեալներու սրտերուն եւ կեանքին մէջ: Այն մտերմութիւնը զոր հաւատացեալները կը մշակեն Մարիամի հետ, յայտնի է, որ մակերեսային զգացումի մը վրայ հիմնուած չէ, այլ հաւատով արմատացած, խորունկ եւ գիտակից ամուր սիրոյ կապի մը վրայ: Ահա այս արմատացումն է, որ սովորաբար կը մղէ երեկուան եւ այսօրուան քրիստոնեաները դիմելու Ս. Կոյսին, աւելի մտերիմ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու համար Քրիստոսի հետ:

2. Յիշենք թէ վտանգներու դէմ «Աստուծամայր»էն պաշտպանութիւն խնդրելու ամէնէն հին աղօթքները բանաձեւուած են Գ դարուն եգիպտոսի քրիստոնէական համայնքներուն մէջ: Աւելի ուշ մկրտութիւն ստացած հաւաքականութեանց կողմէ՝ առ Կոյսն ներկայացուած խնդրանքները բազմապատկուած են գրեթէ ամէնուրեք: Այս աղօթքները կը հաստատեն Մարիամ Աստուածածինին շատ զօրաւոր անձ ըլլալը Տիրոջ հով իր բարեխօսութեամբ:

Հայ Եկեղեցւոյ մէջ չկայ պաշտամունք, ուր պատիւ ընծայուած չըլլայ Մարիամ Աստուածածինն: Գիշերային, առաւօտեան եւ երեկոյեան հասարակաց ամէնօրեայ ժամերգութեանց ընթացքին, խորհրդակատարութիւններու առնեմ, Պատարագի

ժամանակ, եւ այլ պաշտամունքային պահերու բազմաթիւ բարեխօսական աղաչանքներ ուղղուած են իրեն առատապէս: Յիշեցնենք թէ որեւէ անձ երբ որ Հայ եկեղեցիէ մը ներս կը մտնէ, անմիջապէս կը նշարէ Յիսուս - Մանուկին հետ Աստուածամօր պատկերը Սուրբ Խորանին վրայ հանգչած: Սրբանկարի այս գործածութիւնը փաստն է այն արժէքին ու յարգանքին, որ մեր եկեղեցին կը տածէ հանդէպ Աստուածամօր:

Հոռմէական Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ Աստուածածնի ընծայուած պատիւը առած է աւելի լայն համեմատութիւններ: Անոնց աղօթքներուն մէջ, ամէնէն հասարակացը «Ողջոյն քեզ Մարիամն է, որուն առաջին մասը քաղկացած է Աւետարանէն առնուած խօսքերով (ՂՈՒԿ. 1-28.42): Կաթողիկէ եկեղեցւոյ գաւակները իրենց ամէնէն մատղաշ տարիներուն այս աղօթքը գոց կը սորվին՝ արտասանելու համար ընտանեկան յարկէն ներս, իրենց կեանքին մէջ պահելով գայն իրրի արժէքաւոր նուէր մը: Վարդարանի գործածութիւնը թոյլ կուտայ, որ անոնք բազմաթիւ անգամներ արտասանեն որուն մէջ այս աղօթքը, որ ձեւով մը իրենց կ'օգնէ աւետարանական մտքերու խոկումին մէջ մտնելու եւ երկար ժամանակ մտերիմ կապի մէջ մնալու Յիսուսի մօրը հետ: Միջնագարէն ի վեր «Ողջոյն քեզ Մարիամ»ը ամէնէն հասարակաց աղօթքն է, ուր Տիրամայրէն կը խնդրուի, որ իրենց հանապազօրեայ գոյութեան ճամբուն վրայ ընկերակցի, եւ պաշտպանէ զիրենց:

Հայ եկեղեցւոյ մէջ Վարդարանի գործածութեան անանդութիւնը թեւէ չկայ, քայց եայ ֆրիստոնեան ալ կը վայելէ Աստուածածնի ընկերակցութիւնը իր առօրեայ կեանքին մէջ: Նախ առաւօտեան եւ երկիշունքան ժամերգութեանց ընթացքին: Յետոյ ան կը շարունակէ իր մտերիմ կապը պահել անոր հետ գրպանի աղօթագրքին միջոցաւ. Հայ եկեղեցւոյ պատրաստած գրպանի աղօթագրքերուն մէջ անպայման ներփակուած կ'ըլլան քանի մը հատ աղօթք՝ ձօնուած Ս. Կոյսին. օրինակ՝ Յովհաննէս Գառնեցիի աղօթքը «Ասացեալ առ Սուրբ Աստուածածինն», ներքողներ Նարեկացիէն եւ ուրիշ հեղինակներէ: Իսկ զեռ կան տարբեր կերպեր Աստուածածնայ հետ մտերմութեան կապ արտայայտող: Հարսեր՝ ծննդաբերութենէ 40 օր ետք իրենց նորածինը տանար կը տանին. Հայ եկեղեցւոյ ձիսարանը մասնաւոր արարողութիւն սահմանած է ասոր համար. Ս. Կոյսի օրինակին հետեւելու այս աւանդութիւնը դժուար կնիքով մը դրոշմուած է մեր ժողովուրդի կոգեբանութեան վրայ:

Մեր ժողովուրդը, ինչպէս ֆրիստոնեայ միւս ժողովուրդները, ի նշան Մարիամի հանդէպ ունեցած իր խոր սիրոյն, դարերու ընթացքին կազմակերպեց իր արտայայտութեան ձեւերը: Շարական, ներքողականներ, աղօթք, գանձ, տաղ, բանաստեղծական շարադրութիւն երբեմն, պարզ, երբեմն մեծ արժէքով, որոնք տօգորուած յար եւ նման գութով մը ի պատիւ Սրբուհիին, որ խաչեցեալը նուիրեց մարդոց որպէս մայր: Ասոնց մէջ շատ մը երգեր, ինչպէս Մեծացուցեցները, Նարեկացիի տաղերը խորապէս ազդեցին հաւատացեալներուն վրայ՝ կենսատրեւելով անոնց մէջ խորունկ հաւատք մը:

Մարիամական բարեպաշտութիւնը, ինչպէս Արեւելիի եւ Արեւմուտքի ժողովուրդներու պարագային, մեզ ալ մղեց հարուստ արուեստի ստեղծագործութեան. որ արժեւորել տուաւ յաջորդող սերունդներուն մօտ Մարիամի հոգեւոր գեղեցկութիւնը: Մեր մէջ մանրանկարիչներ, երաժիշտներ, բանաստեղծներ, ուրիշներու մօտ նկարիչներ եւ արձանագործներ ալ, թողութիւն գլուխ-գործոցներ, որոնք ի լոյս ընծայեցին Ս. Կոյսի մեծութեան գանազան երեսները: Արուեստի այս գլուխ-գործոցները օգնած են, ներկայիս ալ կ'օգնեն փրկչական խորեւորդին մէջ իր բերած մեծ նպաստին իմաստն ու արժէքը աւելի լաւ հասկնալու համար:

Քրիստոնէական արուեստը Մարիամի մէջ գտաւ նոր մարդկութեան, մարդկայինին իրագործումը, բան մը, որ կը համապատասխանէ Աստուծոյ ծրագրին, ինչ որ յոյսի գերագոյն նշան մըն է ամբողջ մարդկութեան համար:

Այս համեմատութեամբ հանրաձայնօր սրբավայրեր Հայաստանի կամ Կիրիկիոյ մէջ գոյութիւն ունեցա՞ծ են: Հարցումը ուսումնասիրութեան կը կարօտի: Այն տպաւորութիւնը ունիմք, թէ Ս. Կոյսից երեւումները Հայաստանի հողին վրայ ծածուկ պահուած են: Շատ հաւանաբար մեր մէջ Աստուածածնի անունով օծուած քաղմաթիւ ու անհամար եկեղեցիները եղած են նաեւ Տիրակիր Կոյսից ուխտագնացութեան սրբավայրերը: Իրոք հանրաձայնօր սրբավայր մարիամական քարեպաշտութեան Հայերու համար եղած է Ս. Երկիրը: Նազարէթ, Բեթլեհէմ, Գեթսեմանիի «Աստուծամայր»ը: Իսկ անցեալ դարուն Արմաշու Զար-Խափանց ալ եղած է յանախուած կարեւոր եւ հանրաձայնօր ուխտատեղի մը:

Աստուածածնայ աղօթավայրերը կարելի է ըսել մէյ մէկ վկայարաններ են թէ՛ Աստուծոյ քարերարութեան եւ թէ՛ Մարիամի քարեխօսութեան: Աստուծոյ բարիքը երբ կը հասնի ուխտաւորին, մարմնական բժշկութեան հրաշքով մը, կամ հոգեկան տագնապ ունեցողին երբ կը տրուի ներքին կապանքներէն ազատագրուելու վայելիքը ներքին ինքնամաքութեամբ, այս բոլորը այն ատեն կը դառնան յայտնի նշաններ՝ ըսելու համար, թէ Քրիստոսով եւ Ս. Հոգիով Մարիամ Աստուածածինը կը շարունակէ պաշտպանութեան մարական իր գործը:

4. Յանախ այս ուխտավայրերը կը դառնան աւետարանումի կեդրոններ, այն իմաստով, որ կատարուած հրաշքները մղում մը կուտան քաղմաթիւ քրիստոնեաներու, որպէսզի իրենց գիրքէն նուիրեն ուրիշներու սպասաւորութեան, ըսեմք՝ առաքելականութեան: Մարիամական քարեպաշտութեան գործադրութիւնը անպայման կ'առաջնորդէ գթութեան: Մարիամի ներկայութիւնը կը փաշալերէ հաւատացեալները հիւանդներու մօտը գտնուելու, աղքատներուն օգնելու, մարդկային ըլլալու տրամադրութիւններ ստեղծելու: Գթութեան վարդապետութիւնը կը դադրի լոկ աստուածաբանական ուսուցում մը ըլլալէ, այլ կը դառնայ ապրուած իրականութիւն մարդկային ընկերութեան մէջ: Այս շօշափելի նշաններով աւելի կը ցոլանայ երկնաւոր նոր գթութեան երեսը:

Մարիամական ծառայը նկեղեցւոյ կեանքին մէջ յաւելեալ առիթ մը կուտայ վերանորոգումի եւ հոգեւոր հարստացման:

Այստեղ կարեւոր կէտ մը կայ նշումի. Ս. Հոգիի ներգործութիւնն է այդ: Ան է վերջապէս, որ մղում կուտայ քրիստոնէական հաւատին, ճամփայ ելլելու Մարիամին դիմագիծը տեսնելու: Ս. Հոգին է, որ հրաշքներ կը գործէ այն տեղերուն վրայ, ուր ի յայտ կուգայ մարիամական քարեպաշտութիւն մը: Ան է դարձեալ, որ կը խթանէ մարդիկը Մարիամը ճանչնալու, եւ սիրելու: Ան կ'առաջնորդէ հաւատացեալները մտնելու Ս. Կոյսի Մեծացուցէ օրհնութեան եւ ցնծութեան մէջ, կարենալ սորվելու համար կեանքի ընթացքին Աստուծոյ նշանները եւ ստանալու համար այն իմաստութիւնը, որ ամէն մարդու փաշտութիւն կուտայ նոր մարդկութեան մը շինարարները կամ կերտիչները դառնալու: